

אתא [בא] רב כהנא ואמר ליה לרב: הכי אקריין [כך הקרויני].

אדכריה רב לגמריה [נזכר רב על ידי זה את מה שלמד מרבין]; וכך למד:

"בגדה יהודה": זו עבודת כוכבים, וכן הוא אומר [ירמיה ג כ] "אכן בגדה אשה מרעה [בבעלה] כן בגדתם בי בית ישראל [לעזוב אותי ולילך אחר אלהים אחרים] נאום ה'".

"ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים": זה משכב זכור; וכן הוא אומר [ויקרא יח כב]: "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה, תועבה היא".⁽²⁾

"כי חלל יהודה [את עצמו, שהיה] קדש ה'": זו זונה [מופקרת לזנות]; כלומר: מפקיר קדושתו והולך לרדוף זונות, וכן הוא אומר: "לא תהיה קדשה [זונה, המחללת את קדושתה] מבנות ישראל".

"ובעל בת אל נכר": זה הבא על הגויה.

והרי כתיב בתריה אחר כל אלו, ובכללם הבעל את הגויה: "כרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה [הנו"ן בסגול] מאהלי יעקב, ומגיש מנחה לה' צבאות", וכך הוא נדרש:

את קוסמו [כלפי מעלה מתכוין],⁽²⁴⁾ כי חשוב בעיניו הקוסם הזה, שיש בו כח לקלל בו.

רבנן — ואיתמא רבה בר מרי — אמרי: כגון שמקלל את חבריו ואומר "יכהו קוסם, לו ולקונו ולמקנו [היינו לקב"ה שהיא קונה את העולם ומקנה לבריות את טובו]"⁽²⁵⁾.

שנינו במשנה: והבועל ארמית קנאין פוגעין בו:

בעא מיניה רב כהנא מרב [שאל רב כהנא את רב]:

לא פגעו בו קנאין, מהו עונשו של הבעל את הגויה?⁽¹⁾

אינשייה רב לגמריה [שכח רב מה שגמר מרבו בדבר זה, ולא ידע להשיבו].

אקריהו לרב כהנא בחלמיה [הקריאו מן השמים לרב כהנא בחלום] את הפסוק ממלאכי [ב יא]:

"בגדה יהודה, ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים, כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב, ובעל בת אל נכר, יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב, ומגיש מנחה לה' צבאות".

עד שיברך בשם מן השמות המיוחדים".

1. ראה מה שביאר ב"ערוך לנר" למה שאל כן דוקא על בועל ארמית.

2. מלשון רש"י נראה, שאינו גורס בלשון הגמרא את סוף הפסוק "תועבה היא".

24. לשון ה"יד רמה": יכה קוסם את קוסמו, כלומר, למי שנתן בו כח לקוסם, והיינו כלפי מעלה.

25. הרמב"ם [עבודה זרה ב ט] לא הביא את כל זה, ולא כתב אלא "מי שגידף את השם בשם עבודת כוכבים, קנאים פוגעים בו והורגים אותו, ואם לא הרגוהו קנאים ובא לבית דין אינו נסקל,

ירושלים, שהיה כתוב עלה "זאת ועוד אחרת"³

קברה, והדר נבוג, קברה, והדר נבוג, אמר: האי גולגולתא של יהויקים, דכתיב ביה [קבר זקיננו של רבי פרידה את הגולגולת, ושוב בצבצה ויצאה, ושוב קבר ושוב בצבצה, אמר: זו היא ודאי גולגולתו של יהויקים, שנאמר בו]:

"קבורת חמור יקבר, סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים".

אמר זקיננו של רבי פרידא:

מלכא הוא, ולא אורח ארעא לבזויי, שקלה, כרכה בשיראי, ואותכיה בסיפטא —

[גולגולתו של מלך היא, ואין דרך ארץ לבזותה, נטלה לגולגולת כרך אותה בבגדים, והניחה בכיתו בארגז] —

אתאי דביתהו חזיתה, נפקת, אמרה להו לשיבכתהא; אמרי לה: האי דאיתתא קמייתא היא, דלא קא מנשי לה! שגרתא דביתהו לתנורא, וקלתה.

[באה אשת זקיננו של רבי פרידא, ומצאה את הגולגולת המונחת בארגז, ולא ידעה של מי היא; יצאה וסיפרה את המעשה לשכנותיה; אמרו לה השכנות: גולגולת זו של אשתו הראשונה של בעלך, שאינה נשכחת מלבו; הסיקה האשה את התנור, ונטלה את הגולגולת והשליכתה לתנור המוסק].

כי אתא זקיננו של רבי פרידא, וראה את

אם תלמיד חכם הוא, יכריתנו ה', ושוב לא יהיה לו ער [חריף]³ בחכמים, ועונה בתלמידים.

אם כהן הוא, יכריתנו ה', ושוב לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה' צבאות.

אמר רבי חייא בר אבוי:

כל הבא על הגויה כאילו מתחתן בעבודת כוכבים, דכתיב "ובעל בת אל נכר", וכי בת יש לו לאל נכר, אלא זה הבא על הגויה, הרי שזה כמי שמתחתן באל נכר.

ואמר עוד רבי חייא בר אבוי:

כתיב [ירמיה כב יח] "לכן כה אמר ה' אל [על] יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה,⁴ לא יספדו לו ... קבורת חמור יקבר [כלומר: כמו שלא יקבר החמור כשימות בדרך, אלא יעזבוהו שם, כן יהיה ענין יהויקים, כי יוליכוהו בגולה, וימות בדרך, ויהיה לו קבורה כמו שיש לחמור], סחוב [את יהויקים לאחר מותו] והשלך מהלאה [מחוץ] לשערי ירושלים [ולא יקבר כלל].

כתוב על גולגולתו של יהויקים "זאת ועוד אחרת", כלומר: נקמה נעשית בה כבר, ועוד אחרת תיעשה בה; ומפרש לה ואזיל.

זקיננו דרבי פרידא [הוא רבי חייא בר אבוי], אשכח ההוא גולגולתא דהות שדיא בשערי ירושלים, והוה כתוב עלויה "זאת ועוד אחרת" —

[זקיננו של רבי פרידה מצא גולגולת בשערי

3. רש"י במלאכי; וראה מהרש"א.

4. רשע היה, כדכתיב בדברי הימים ב לו "בן עשרים וחמש שנים יהויקים במלכו, ואחת

ומשום גויה, כלומר: הרי אמרה תורה [דברים ז'] על שבעה עממין "ולא תתחתן בם, בתך לא תתן לבנו, ובתו לא תקח לבנך. כי יסיר את בנך מאחרי, ועבדו אלהים אחרים", וממאמר הכתוב "כי יסיר" למדנו לרבות את כל הגויות המסירות; ומיהו כשבא באקראי על הגויה אין בו איסור דאורייתא, שלא אסרה תורה אלא דרך חיתון, אך בית דין של חשמונאי גזרו לפרוש ממנה משום איסור זה.

ומשום אישות [אשת איש], אם היתה נשואה.⁽⁶⁾

אבל **כי אתא רבין מארץ ישראל אמר: הרי הוא נענש עליה משום נשג"ז**, דהיינו: **נדה, שפחה, גויה, זונה** — ⁽⁷⁾

אשר נעשה לגולגולת, **אמר: היינו דבתיב עלייה** [זה הוא שכתוב על הגולגולת] **"זאת ועוד אחרת"**, כי מלבד שלא נקבר, אף שרפוה באש.

כי אתא רב דימי מארץ ישראל, אמר:

בית דינו של חשמונאי גזרו: הבא על הגויה חייב עליה משום נשג"א; כלומר: הרי הוא נענש עליה, משום:

נדה [כי מיאוס וחילול לקדושת השם הוא].⁽⁵⁾

ומשום **שפחה**, שהרי הגויה ביחס לכנסת ישראל כשפחה לגברת.

הגמרא, שהרי אמרו "אבל משום אישות לית להו", ולא נחלקו אלא אם היא מופקרת; וגם מוכח בפשוטו, שביחס לישראל אינה אשת איש אפילו אם היתה בעולת בעל שלבן נח אסורה היא משום אשת איש, [כמבואר לעיל נז ב], כי הרי סתם אשת איש בעולה היא; ומיהו לשון רש"י הוא "דקדושין לית להו"; וצריך תלמוד. ובעבודה זרה לו ב כתב: ומשום אשת איש, **דבעולת בעל יש להן לבני נח**, דכתיב "והיא בעולת בעל" ... ואתי למיבעל אשת איש ישראל, [ויש לעיין: כיון שכתב שם רש"י ד"בעולת בעל יש להן", משמע כוונתו שאסורה היא אף על ישראל, ואם כן למה לי משום דדמיא לאשת איש ישראל].

וראה מה שכתבו התוספות שם ד"ה משום, בסוף דבריהם.

7. כתבו התוספות: אם כהן הוא שאסור בזונה; וכן כתב רש"י בעבודה זרה לו ב ד"ה משום נשג"ז "שאם כהן הוא יש כאן משום לאו דזונה,

עשרה שנה מלך בירושלים, ויעש הרע בעיני ה' אלהיו ... ויתר דברי יהויקים ותועבותיו והנמצא עליו, הנם כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה".

5. כתב רש"י: אף על פי שדם גויה כדם בהמה, מכל מקום מיאוס וחילול לקדושת השם הוא; ובעבודה זרה לו ב כתב: גזרו עליה משום נדה דרבנן, ואף על גב דעובדת כוכבים אין דמה מטמאה מן התורה שהרי היא כבהמה, חכמים גזרו עליה ... וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדתה אתי למיבעל נמי נדה ישראלית.

6. א. על פי י"ד רמה".

ב. כתב רש"י: משום אשת איש [כן נראה שהיתה גירסתו]: ולא ממש, דקדושין לית להו, ומיהו לאשת איש דמיא, וחייב לפרוש הימנה שלא יהא רגיל באשת איש; ומה שכתב "דקדושין לית להו", והיינו שאין לה דין אשת איש ביחס לישראל, בפשוטו הוא מוכח מן

כתיב [במדבר פרק כה]: וישב ישראל בשטים, ויחל העם לזנות אל בנות מואב. ותקראן לעם לזבחי אלהיהן, ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן. ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל [שלח בהם מגפה]. ויאמר ה' אל משה, קח את כל ראשי העם [חלק להם בתי דינים לדונם דיני נפשות על עוון פעור], והוקע אותם [את העובדים לפעור] לה' נגד השמש [כלומר: יסקלום ויתלום לעין כל, שכל הנסקלים נתלים], וישוב חרון אף ה' מישראל. ויאמר משה אל שופטי ישראל, הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור. והנה איש מבני

אבל משום אישות לית להו, שסתם גויה מופקרת, ואינה מיוחדת לבעלה ולא דמיא לאשת איש. (8)

ואידך, וטעמו של רב דימי שהזכיר גם אשת איש, הוא משום דנשייהו ודאי לא מיפקרי [את נשותיהם ודאי שאינם מפקירים]. (9)

אמר רב חסדא:

הבא לימלך — אם לפגוע במי שבא על הגויה — אין מוריין לו לפגוע, שלא נאמרה הלכה זו אלא למקנא מעצמו, ואינו נמלך. (10)

מה ענין לחלק הכרת בין צינעא לפרהסיא; ואפשר, שהכרת הוא מפני חילול השם, וחילול ליתיה אלא בפרהסיא, או אפשר לומר, שכמו כן יש כרת בצינעא, אלא מפני שבדיני אדם אין עושים לו כלום מאחר שאין הקנאין פוגעין בו אלא בפרהסיא, גזרו בית דין של חשמונאי שיהו מלקין אותו ארבע מלקיות משום נשג"א כדי להרחיק את האדם מן העבירה, שיש בני אדם רשעים שאינן עומדין בעצמן בשביל כרת המסור לשמים, ובשביל המלקות יתרחק מן האיסור; וראה עוד שם, מה שביאר להתאים דברים אלו עם האמור בעבודה זרה שם.

ומיהו מה שכתב הר"ן שהוא לוקה מלקות בידי אדם משום ארבע אלו, אין נראה כן מדברי רש"י שכתב: "חייב עליה: כלומר: נענש בה משום כל אלו; וראה גם ב"יד רמה" שפקק על דעת המפרשים שהוא לוקה, ודעת הרמב"ם [איסורי ביאה פרק יב] שהוא לוקה.

10. נתבאר על פי לשון רש"י; וב"יד רמה" פירש: דלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו ועושה מעשה על ידי עצמו, אבל שליח לא, והאי כי אתי ומימלך, אי אמרינן ליה "זיל

ולא לאו ממש אלא גזירה משום זונה ישראלית שנבעלה לאסור לה [שהיא זונה דאורייתא]; אבל דעת הרמב"ם, דבישראל איירי, אבל בכהן לוקה מן התורה, "ערוך לנר"; וראה מה שהוסיף בזה.

8. על פי לשון רש"י, וראה בהערה 6; וראה תוספות בעבודה זרה לו ב סוף ד"ה משום.

9. הקשה בחידושי הר"ן על עיקר גזירת בית דין של חשמונאי:

הרי אמרו שקנאין פוגעין בו, והיא הלכה למשה מסיני, וכיון שכן למאי איצטריך בית דין של חשמונאי!?

ובפרק אין מעמידין [עבודה זרה לו ב, ראה שם], אמרינן שאין קנאין פוגעין בו אלא בפרהסיא וכמעשה שהיה, ואתו אינהו [בית דין של חשמונאי] וגזור אפילו בצינעא; ומעתה אף הכרת האמור בקבלה כמו כן אינו אלא בפרהסיא. שאם היה הכרת אף בצינעא, למה הוצרכו בית דין של חשמונאי לגזור על הגויה, הרי יש בה כרת, אלא שמכל מקום יש לתמוה:

איתמר נמי, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הבא לימלך אין מורין לו —

ולא עוד, אלא שאם פירש זמרי מן האשה והרגו פנחס אחר פרישתו [ולא כפי שהרגו בשעת מעשה מדין "קנאין פוגעין בו"] הרי פנחס נהרג עליו. (11)

ואילו נהפך זמרי והרגו לפנחס, אין זמרי נהרג עליו, שהרי פנחס "רודף" הוא, וניתן להורגו. (12)

ישראל [הוא זמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון] בא, ויקרב אל אחיו את המדינית [כזבי בת צור] לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל, והמה בוכים פתח אהל מועד. וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו. ויבא אחר איש ישראל אל הקובה [אל האהל] וידקור את שניהם [משום ש"קנאין פוגעין בו"], את איש ישראל ואת האשה אל קבתה, ותעצר המגפה מעל בני ישראל. ויהיו המתים במגפה, ארבעה ועשרים אלף.

קטול", הוה ליה שלוחין; וראה בהערות בהמשך הענין בשם חידושי הר"ן.

11. א. ראה בהערות במשנה, שדעת רש"י היא כמה שאמרו "ולא עוד אלא שאם פירש ...", שין זה הוא בכל אלו שנשנו במנשה: קנאין פוגעין בו; ומסתבר שאף מה שאמרו "הבא לימלך אין מורין לו", לדעת רש"י הוא בכל אלו ש"קנאין פוגעין בו", ולדעת החולקים יש לעיין, וברמב"ם [איסורי ביאה יב ה] נזכר דין זה גבי בא על הגויה.

ב. הקשה ב"אור החיים" על הפסוק "וידקור את שניהם": בשלמא דקירת איש ישראל הוא כמשפט ההלכה ד"קנאין פוגעין בו", אבל האשה אינה חייבת מיתה ... ואפשר, שדן בה משפט הבהמה [שנרבעה לישראל] הנהרגת, דכתיב "ואת הבהמה תהרוגו", וכתיב [על הגויים] "אשר בשר חמורים בשרם".

וב"ברכת כהן" פרשת בלק העיר, שלא היו לפניו דברי הרמב"ם [איסורי ביאה יב י, והושמטו על ידי הצנזור], שכתב "ישראל שבא על הגויה בת שלש שנים ויום אחד בין גדולה בין פנויה בין אשת איש, כיון שבא על הגויה בזדון, הרי זו נהרגת מפני שבא לישראל תקלה על ידה כבהמה, ודבר זה מפורש בתורה

[בפרשת מטות כשחזרו ממלחמת מדין ולא הרגו את הנשים, ואמר להם משה — לא טו — "החייטם כל נקבה]. הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם [למסר מעל בה' על דבר פעור, ותהי המגפה בעדת ה'. ועתה הרגו כל זכר בטף] וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו"; הרי להדיא כדבריו, ולפי דברי האור החיים יש מקור לדברי הרמב"ם מפנחס שהרג את המדינית, והביא שכן העיר בגליוני הרמב"ם להגרא"מ שך זצ"ל.

ועוד הביא שם בשם ספר "צפנת פענח" על התורה, שרק את זמרי היה אסור לו להרוג לאחר מעשה, אבל את המדינית, כיון שנעשה תקלה על ידה לישראל, יכול להורגה אף לאחר מעשה; ובזה ביאר את לשון הפסוק [במדבר כה יד] "ושם איש ישראל המוכה אשר הוכה את המדינית זמרי בן סלוא, נשיא בית אב לשמעוני. ושם האשה המוכה המדינית כזבי בת צור", הרי שלגבי זמרי אמר הכתוב "הוכה את המדינית" היינו כשהיה עם המדינית בשעת מעשה, אבל גבי מדינית אמר הכתוב סתם "ושם האשה המוכה".

12. כתב בחידושי הר"ן: פירוש: אף על פי שכרשות הוא עושה, וגם שהוא מצווה בדבר,

נשיא מדין, אמר לה: "השמיעי לי לזנות!"

אמרה לו כזבי לזמרי: בת מלך אני, וכן צוה לי אבי "לא תשמעי, אלא לגדול שבהם!"

אמר לה: אף הוא — על עצמו אמר — נשיא שבט הוא, ולא עוד אלא שהוא גדול ממנו [כלומר: גדול אני ממשה], שהוא [זמרי] בא משני לבטן הוא שמעון, שהיה בנה השני של לאה, והוא [משה] בא משלישי לבטן הוא לוי, שהיה בנה השלישי של לאה.

תפשה זמרי לכזבי בבלוריתה, והביאה אצל משה, ואמר לו:

כתיב: ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור; וכתוב בתריה: "והנה איש מבני ישראל בא...", וכך היה מעשה:

הלך שבטו של שמעון, אצל נשיאם זמרי בן סלוא, ואמרו לו:

הן — שופטי ישראל — דנין דיני נפשות, ואתה יושב ושותק?!

מה עשה זמרי?

עמד וקיבץ עשרים וארבעה אלף מישראל⁽¹³⁾, והלך אצל כזבי בת צור שהיה

לא, דלאו רודף גמור הוא, דהא ברשות קא עביד; ומאי שנא איניש אחרינא? כיון דלדידיה נמי איכא רשותא למיקטליה לזמרי, לא איתיהיבא ליה רשותיה לאצוליה, אבל זמרי לא איתיהיבא ליה רשותא למקטל נפשיה, הילכך אית ליה רשותא לאצולי נפשיה.

ב. [קצת יש לעיין: והרי אם "נהפך" זמרי, שוב אינו בועל, ואם כן פנחס כבר אינו רודפו, שאינו בשעת מעשה, ולמה לא ייהרג עליו?!].

13. והן הן שמתו אחר כך במגיפה [כדכתיב "ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף"], ולמה קיבצן, כדי שיסייעוהו כנגד משה וסנהדרי, "יד רמה"; [וזה לכאורה שלא כדברי רש"י בחומש, שפירש את הכתוב בתחילת הענין "ויחור אף ה' מישראל", דהיינו ששלח בהם מגיפה, שאם כן כבר התחילה המגיפה קודם מעשה זמרי; וראה עוד בלשון הגמרא בעמוד ב גבי ששה נסים שנעשו לפנחס: "ואחד: שבא מלאך והשחית בעם", ומשמע שהיה זה אחר מעשה זמרי].

אין האחר נהרג עליו, מאחר שאין עושה ברשות בית דין, דאם בא לימלך אין מורין לו.

ואינו דומה לרודף שהיה רודף אחר רודף להציל, שאם נהפך והרגו, שודאי נהרג עליו; [ומשום] שאותו רודף ברשות בית דין הוא עושה ... והטעם בזה, שזה שהוא רודף אחר חבירו להורגו ניתן להצילו בנפשו, וכשאחר בא להורגו היה לו לעמוד בעצמו שלא ירודף אחר זה להרגו, אין לו שיהפך להרוג [את] הבא להרגו כדי שיציל הנרדף, ולמה ייפטר עליו יותר משהרג את הנרדף, אין לו אלא שישב ולא יעבור עבירה; אבל זה שהוא בא על הגויה, אין הקנאין פוגעין בו כדי להצילו מן העבירה, שכבר נדבק בה, אלא לעשות בו נקמה, והבא להרגך השכם להרגו (ככל) [כיון] שאינו מחוייב מיתת בית דין בדבר.

וב"יד רמה" כתב: פנחס רודף הוא, שהרי אין מצוה להורגו אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו, וכשם שניתן לפינחס רשות להורגו לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פנחס — והוסיף: והני מילי זמרי, אבל איניש אחרינא,

בו!?

אמר לו משה לפנחס: קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא [קורא האיגרת, הוא יהיה השליח לקיים את האמור בה], כלומר: כיון שאתה הזכרת את ההלכה, לך אתה לבצעה! (16)

ושמואל אמר: ראה, כלומר: נזכר פנחס בפסוק האומר ש"אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה", ולמדנו: כל מקום שיש חילול השם — שלא יראו הרואים וילמדו להחזיר את הגויה — אין חולקין כבוד לרב [למשה], ולפיכך הורה הלכה בפני רבו, ולא המתין ליטול רשות ממשה.

רבי יצחק אמר [פירש בשם] רבי אלעזר: ראה שבא מלאך והשחית בעם.

כתיב "ויקם [פנחס] מתוך העדה [סנהדרין], הם ראשי העם ושופטי ישראל שדנו את העם על עוון פעור" ויקח רומח בידו, מיכן

בן עמרם! זו אסורה או מותרת? ואם תאמר: "אסורה היא", בת יתרו — שהיתה גויה — (14) מי התירה לך!?

נתעלמה ממנו [ממשה] הלכה שנאמרה לו בסיני "הבא על הגויה קנאים פוגעים בו" —

געו כולם בבכיה, והיינו דכתיב "והמה בוכים פתח אהל מועד" (15)

וכתיב: "וירא פנחס בן אלעזר, ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו":

מה ראה? ונחלקו אמוראים בדבר:

אמר רב: ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו פנחס בן אלעזר בן אהרן למשה:

אחי אבי אבא [משה אחי אהרן אבי אביו של פנחס היה]! וכי לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני: הבעל את גויה קנאין פוגעין

והתשובה, שמשה לא הורה לו, ופנחס לא נמלך בו, אלא שהוא הזכיר שמועתו בפני משה, והוא השיב לו: אם לעשות בו דין לא אמרת כלום, ואם לקנא בו, עד שאתה אומר לאחרים אמור לעצמך, שאין לך ראוי ממך.

אי נמי, משה רבינו לא ראה באותה שעה להניח הדבר ברשות המקנאין, אלא ראה לרמוז לו רמז על הדבר להוראת שעה, בשביל שתעצר המגפה מ ישראל.

וב"ערוך לנר" כתב ליישב, דפנחס כבר ידע הדין, אלא שנסתפק לו: כיון שכהן הוא ואסור ליטמא למת, והורה לו משה שיכול לעשות כן, כי ידע משה שיעשה לו נס ויהיו חיים עדיין כל זמן שנשאן פנחס, וכפי שהביא שם בשם המדרש.

14. כתב רש"י: משה קודם מתן תורה נשא, וכשניתנה תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצוות והיא עמהם, וגרים רבים של ערב רב; ונראה מדבריו שלא נתגיירה צפורה קודם מתן תורה, וצריך תלמוד; וראה עוד ב"ערוך לנר".

15. ראה רש"י בחומש, והמה בוכים: נתעלמה ממנו הלכה, געו כולם בבכיה, בעגל עמד משה כנגד ששים ריבוא שנאמר "ויטחן [את העגל] עד אשר דק", וכאן רפו ידיו, אלא כדי שיבוא פנחס ויטול את שלו; והיינו שגעו בבכיה על שנתעלמה ממנו הלכה, וכמו שפירש המהרש"א.

16. כתב בחידושי הר"ן: יש שואלין: היאך אמר משה כך לפנחס שילך ויהרוג, והא אמרינן שאם בא לימלך אין מורין לו!?

— ממה שאמר הכתוב "ויקם ויקח" דמשמע: עד עתה לא היה רומח בידו — שאין נכנסין בכלי זיין לבית המדרש מקום מושבם של הסנהדרין.

שלף פנחס את שננה, כלומר: הרומח עשוי מלהב התקוע בתוך עץ, וכדי שלא ירגישו שהולך הוא להרוג, שלף פנחס את הלהב מן העץ, והניחה באונקלו, החביאה תחת מלבושו, והיה פנחס בא אצל זמרי, כשהוא

ב-ב9 נשען והולך על מקלו [על העץ של הרומח לאחר שניטל ממנה שננה], כדי שלא יהו מכירים בו בני שבטו של שמעון, שלהרוג הוא בא.

וכיון שהגיע אצל שבטו של שמעון, אמר להם בלשון המשתמעת לשני פנים, ובתמיהה: "היכן מציינו ששבטו של לוי [הוא שבטו של פנחס] גדול משל שמעון!?"

וכיון ששמעו כן, אמרו שבטו של שמעון — שהבינו כאילו היה אומר להם: אף אני אעשה כמוכם, כי אטו שבטי גדול פרוש וטהור יותר משבטכם — לאלה אשר על הפתח:

"הניחו לו ליכנס לקובה, כי אף הוא לעשות צרכיו [תשמיש] נכנס; וודאי שהתירו פרושין את הדבר, שהרי אף פנחס עושה

כמותנו".⁽¹⁾

אמר רבי יוחנן:

שישה נסים נעשו לו לפנחס באותה שעה:

אחד: שהיה לו לזמרי לפרוש מן הגויה קודם שיהרגנו פנחס ולא פירש.

ואחד: שהיה לו לזמרי לדבר ולזעוק לבני שבטו שיבואו לסייעו, ולא דיבר.

ואחד: שכוון פנחס בזכרותו של איש ובנקבותה של אשה, וכשראו כולם אותם כשהם דבוקים זה בזה על הרומח בידו של פנחס, ידעו כולם שניתן רשות לקנאי לפגוע בו, ולא יאמרו: שנאה היתה בלבו עליו.

ואחד: שלא נשמטו מן הרומח ונפרדו זה מזו לאחר הדקירה, וכדי שיראו כולם אותם דבוקים זה בזה.

ואחד: שבא מלאך והגביה את המשקוף, כדי שלא יצטרך פנחס כשיצא מן הקובה להשפיל את הרומח שהיו תקועים בו, כי אז היו נופלים מן הרומח.

ואחד: שבא מלאך והשחית בעם, ונטרדו בני שבטו של זמרי, ולא הרגוהו.⁽²⁾

עשרים ארבעה אלף, והוא על דרך שפירש לעיל [הובא בהערה בעמוד א], דעשרים וארבעה אלף איש שמתו במגיפה, הן הן עשרים וארבעה אלף איש שקיבץ זמרי.

ומשמע מלשון הגמרא, שלא החלה המגפה בעם, אלא אחר מעשה זמרי, וכדמוכח מדברי

1. ביאר המהרש"א, שלמדו כן מדכתיב: "ויבא אחר איש ישראל אל הקבה", לפי מחשבתם שהניחו אותו ליכנס שהוא בא אחר איש ישראל, לעשות צרכיו אחריו.

2. כתב ב"יד רמה", והשחית בעם: באותן